

BALIKESİR'DE BEYLİKLER DÖNEMİ MİMARİ İZİ OĞUL PAŞA TÜRBESİ

Hatice UÇAR *

Özet: İslam dünyasında ölen kişinin cesedi bazı dini kitaplarda belirtilen kurallara bağlı kalınarak mezar adı verilen üzeri örtülü çukurda muhafaza edilir. İslam inanışının Arabistan Yarımadası'nın dışına taşması sonunda süreç içerisinde (9.yüzyılın yarısından sonra) İslam Dinini benimseyen Türkler yaşadıkları coğrafi alanlarda çok sayıda Türbe yapısı inşa etmişlerdir. Karahanlı Döneminden itibaren karşılaşılabildiğimiz örneklerden bu dönem türbelerinin kare formu plan şeması üzerine kurulan kübik gövdeli yapılar olduğu bilinmektedir. Büyük Selçuklular Dönemi'nde plan şeması farklılaşan iki katlı türbeler inşa edildiği karşılaştığımız örneklerden bilinmektedir. Kübik gövdeli, silindirik gövdeli ve poligon gövdeliler olmak üzere üç tipte inşa edilen bu dönem türbelerinin mimari özellikleri Anadolu Selçuklu Türbeleri ile benzerlik gösterirler. Ancak Anadolu Selçuklu Türbeleri buldukları coğrafi alanlardaki kültürel ve coğrafi farklılıkların etkisinde kalarak biçim malzeme ve süsleme bakımından Büyük Selçuklu Dönemi türbelerinden farklılaşmışlardır. Beylikler Dönemi'nde türbe mimarisinde yeni araştırmalar ve denemeler yapılmış ve devam eden araştırmalar sonunda Osmanlı Dönemi'nde türbe mimarisi önemli bir konuma ulaşmıştır. Bu çalışmada; Balıkesir'in Bigadiç İlçesi'ne bağlı İskeleköy Beldesi'nde bulunan Oğul Paşa Türbesi'nin mimari özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Kare plan şemasına sahip, kübik gövdeli türbe, üstte silindirik biçimli bir kasnak üzenine oturan içte kubbe ile, dışta kiremit kaplı külah ile örtülüdür. Yapıda kullanılan malzeme, yapım tekniği ve plan şeması dikkate alınarak ait olduğu dönem tespit edilmiştir. Bu makale, Balıkesir İli, Bigadiç İlçesi, İskeleköy Beldesi'nde yer alan ve halk arasında 'Oğul Paşa' adıyla anılan türbenin inşa edildiği dönem ve mimari özellikleri tespit ederek literatüre kazandırmayı hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: Oğul Paşa, türbe, türbe mimarisi, Balıkesir, İskeleköy, beylikler dönemi

The Architecture Track of 12th Century Beylikler Period in Balıkesir – Oğul Paşa Tomb

Abstract: In the moslem world the body of the dead person is kept in a pit that is covered on and named as grave due to the principles stated in some religious books. Resulting with the overflowing from Arabian Peninsula, the moslem belief in the period (after the first part of 9th century) the Turks who accepted the moslem religion, built a lot of Tomb buildings in the geographical regions that they live. From the examples we can see beginning with Karahanlı Period the tombs of this period are known to be cubical bodied buildings that are built on square formed plan schemes. In Büyük Selçuklular period, it is known from the examples we have seen, different plan schemed two storeyed tombs were built. This period's tombs', built in three types as cubical bodied, cylindrical bodied and polygonal bodied, architectural characteristics show some similarities with Anatolian Selçuklu Tombs but Anatolian Selçuklu Tombs differ from Büyük Selçuklu period's tombs in form, materials and decoration affecting from the cultural and geographical differences in the geographical areas that they live. In Beylikler Period new investigations and experiments were made in tomb architecture and at the end of the ongoing investigations the tomb architecture in Ottoman Period reached an important position. In this study, the architectural characteristics of Oğul Paşa Tomb, situated in İskeleköy city connected to Bigadiç town of Balıkesir, are tried to be found. Built on a

* Balıkesir Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Balıkesir.
İletişim Yazarı: H. Uçar (ucar@balikesir.edu.tr)

square plan scheme with cubical body and rising from this body sitting on a cylindrical tambour, an interior dome covered with a tile covered spire on the outside, the building’s period is found by taking into consideration its materials’ building technique and its plan scheme. This article aimed to be gained to the literature by confirming the characteristics and the period the tomb was built, known as “Oğul Paşa” and situated in İskeleköy city, in Bigadiç town of Balıkesir city.

Keywords: Oğul Paşa, tomb, tomb architecture, Balıkesir, İskeleköy, beylikler period

1. İSLAM İNANCIN DA ÖLÜM KÜLTÜRÜ VE ANADOLU MİMARİSİNE YANSIMASI

İslam dünyasında ölen kişinin cesedi; bazı dini kitaplarda belirtilen kurallara bağlı kalınarak mezar adı verilen üzeri örtülü çukurda muhafaza edilmektedir. Cesedin yerleştirildiği bu çukurun taş, tuğla, tahta veya kireç kullanılarak oluşturulması ve üzerinin de taş ve tuğla ile örtülmesi İslam inanışlarına göre uygun görülmemiştir.(Karamağralı, 1972) Ancak İslam dininin yayıldığı ilk yıllarda bazı mezarların üzerine çadır kurularak mezarın bir süre korunduğu da bilinmektedir. Başlangıçta Hz. Peygamber tarafından yasaklanan mezar ziyareti bir müddet sonra yine Hz. Peygamber tarafından kaldırılmıştır.(Önkal, 1992) Daha sonraki yüzyıllarda İslam dünyasında yaygın olarak türbelerle karşılaşmıştır.

İslam inancı giderek Arabistan’ın sınırları dışına taşmış ve bu süreçte iki farklı medeniyetle aralarında kültür alışverişi başlamıştır. Sanat alanında da kendini gösteren kültür etkileşiminin izleri Emevi ve Abbasilerden günümüze gelen birçok farklı işlevli yapıda görülebilmektedir. Bu dönemden günümüze ulaşan tek türbe yapısı 862’de vefat eden Halife Muntasıra Hristiyan olan annesi tarafından yaptırılan türbedir. Yapıda yer alan kare biçimli bir orta mekan dışardan sekizgen biçimli bir koridorla çevrilmiştir.(Creswell, 1958) Türbe yapısı bu plan şeması bakımından Kubbetüs Sahra’nın plan şemasına benzemektedir.(Papadopoulo, 1976)

9. Yüz Yıl’ın yarısından sonra İslam dinini benimseyen Türkler süreç içerisinde yaşadıkları coğrafi alanlarda çok sayıda türbe yapısı inşa etmişlerdir. Karahanlı Dönemi’nden itibaren karşılaşabildiğimiz örneklerden bu dönem türbelerinin kare formlu plan şemasına sahip kübik gövdeli yapılar olduğu gözlenmektedir. Büyük Selçuklular Dönemi’nde yaşadıkları topraklarda inşa ettirdikleri türbe yapılarının, farklı plan şemasına sahip oldukları ve tuğla ile süslenmiş cepheleri ile dikkat çeken iki katlı yapılar oldukları gözlenir. Araştırmacılar bu dönemde inşa edilen türbeleri plan şeması dikkate alınarak kübik gövdeliler, silindirik gövdeliler ve poligonal gövdeliler olarak üç grupta toplamışlardır(Önkal, 1996). Bu türbelerin iç mekânda kubbe ile örtülü olan tavanlarının dışarıda bir külahla örtüldükleri günümüze kadar gelen örneklerin incelenmesinden anlaşılmaktadır. İki katlı olan bu yapıların alt katı mumyalanmış ceset için ayrılmıştır. Üst kat ise türbeyi ziyaret eden insanların dua etmesi ve Kur’an okuması için ayrılmıştır. Yapının alt katının bu işlevinin (Hunlarda devletin ileri gelen şahsiyetlerinin cesedi mumyalandıktan sonra kıymetli eşyalarıyla birlikte kurgan adı verilen mezara konuluyordu) Hunlardan itibaren geldiği bilinmektedir.(Arseven,1928). Türkler tarafından da eskiden beri uygulanan bir gelenek olduğu ve bu geleneğin İslam dünyasında devam ettirildiğine işaret etmektedir.

Anadolu Selçukluları Dönemi’ne ait türbelerin mimari özellikleri Büyük Selçuklu Dönemi türbeleriyle benzerlik gösterse de hüküm sürdükleri coğrafi alanlardaki gerek kültür farklılığı gerek coğrafi farklılıklar türbelerin biçiminde, süslenmesinde ve kullanılan malzemelerde farklılıkların oluşmasında rol oynamışlardır. Anadolu Selçuklu Dönemi türbe yapılarını özetleyecek olursak bu yapıların Büyük Selçuklular’ın yaşadıkları coğrafi alan olan İran’da inşa ettirdikleri tiplerin farklı örneklerini teşkil ettiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca bu dönemde hem yeni türbe tipleri inşa edilmiş, hem de türbe konusunda arayış ve deneme süreci başlatılmıştır.

Bu kapsamda Anadolu Selçukluları Dönemi'nde türbeler; kübik gövdeliler, silindirik gövdeliler, dilimli gövdeliler, poligonal gövdeliler ve eyvan tipliler olmak üzere sınıflandırılmışlardır. Eyvan tipli türbeler Anadolu Selçuklularının türbe mimarisine getirdiği bir yeniliktir. Ancak Anadolu Selçuklu Devleti yıkılınca süreç içerisinde uygulamadan kalkmıştır. Ayrıca yine Anadolu Selçukluları Dönemi'nde eyvan ve kümbetin birleştirilmesinden oluşturulan türbeler, münferit planlı türbe tipleri ile bir caminin veya medresenin içinde yer alan türbe tipleriyle de karşılaşılır.

Bu dönem türbeleri taş, tuğla, ahşap, çini, alçı malzeme ile oluşturulan süslemeler, taş, mermer, çini ve ahşap sandukaları, mihrapları, portal tasarımları, cephe tasarımları ve süslemeleri ile figürlü süslemeleri bakımından farklılık gösterirler. Bu özellikleri dikkate alındığında, sürekli araştırma içinde olan ve yenilikler getirilmeye çalışıldığını belgeleyen yapılar olmaları bakımından Türk Türbe Mimarisi'nde önemli yeri olan yapılar olarak niteleyebiliriz.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla Anadolu'da ortaya çıkan Beylikler Dönemi'nde de Selçuklu Türbe Mimarisi'nin özelliklerini taşıyan türbe örneklerinin inşasına yine devam edilmiştir. Orta Anadolu'da kurulan beyliklerden Eratna Oğulları Dönemi'nde inşa edilen türbeler hem biçim hem düzenleme bakımından Selçuklu Dönemi türbelerinden farklı özellikler taşımaktadır. Ancak bu döneme ait az sayıda türbe örneği günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Batı Anadolu'da hüküm süren beyliklerden Germiyanogulları, Menteşeoğulları, Saruhanlılar ve Aydın beylikleri döneminde türbe mimarisine ilgili devamlı olarak araştırmalar ve denemeler yapılmış ve sonucunda türbe mimarisine bazı yenilikler katmışlardır (Önkal, 1992). Bu yenilikler Osmanlılar zamanında da devam ettirilerek türbe mimarisi Osmanlı Dönemi'nde önemli bir konuma ulaşmıştır. Ayrıca Anadolu halkında bazı türbelerin çeşitli hastalıkların iyileşmesi için şifa ocağı, bazılarının da birtakım dileklerin elde edilebilmesi için bir umut ocağı olduğu inancı hâkimdir. Bu amaçla ziyaret edilen türbede meftun şahıs için dualar okunur, namaz kılınır dilekler belirtilir ve şifalar dilenir. Dilek gerçekleştikten sonra tekrar türbeye gidilerek adak sunulur veya kurban kesilir.

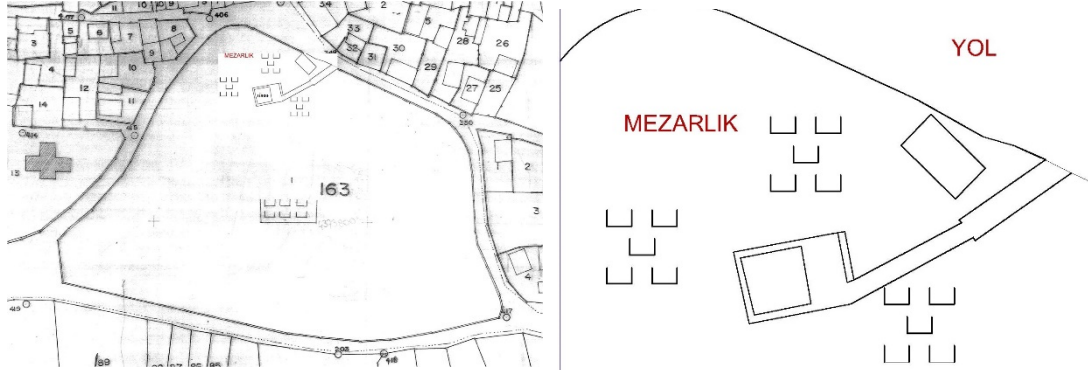
2. OSMANLI TÜRBE MİMARİSİNİN HABERCİSİ OĞUL PAŞA TÜRRESİ

Balıkesir İli, Bigadiç İlçesi, İskeleköy Beldesi'nde yer alan ve halk arasında 'Oğul Paşa' adıyla anılan türbe yapısının kitabesi olmadığından; mimari özellikleri incelenerek, kullanılan malzemelerden, biçiminden ve plan şemasından hareketle, ait olduğu dönem belirlenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Dönemi türbelerini Selçuklu Dönemi türbelerinden ayıran en önemli fark Selçuklu türbelerinin vazgeçilmez bir ögesi olan cenazelik (mahzen) katının Osmanlı türbelerinde terk edilmesidir. Diğer bir fark da Osmanlı türbelerinin giriş cephesinde bir revak ögesinin yer almasıdır. Üçüncü fark da Osmanlı türbelerinde tavan hem iç mekânda hem dışta kubbe ile örtülmüştür. Her türbede farklı yönlere yerleştirilen kapılar yalnız bir öge konumundadır. Osmanlı'nın ilk devir türbelerinde yapının bütününde sadelik ön planda tutulmuştur.

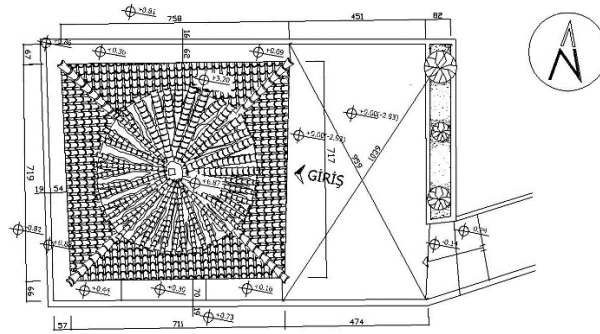
2.1. Oğul Paşa Türbesinin Konumu

Yapı İskeleköy Beldesi'nin, merkez mahallelerinden biri olan Karesi Mahallesi'nde ve bir kenarı Karesi Caddesi'nden taş duvarla sınırlanan mezarlık alanının içerisinde yer alır. Eğimli bir topoğrafya ya sahip olan mezarlık alanının en yüksek kotuna yerleştirilen türbenin çevresi düzenlenerek oluşturulan açık avluda ziyaretçilere rahat bir bekleme ortamı hazırlanmıştır. Türbeye mezarlık alanını Karesi Caddesi'nden sınırlayan duvara açılan çift kanatlı bir demir kapıdan girildikten sonra her biri farklı genişlikte olan 39 basamaklı bir beton merdiven çıkılarak ulaşılır.

I – Mezarlık ve yakın çevresi

II – Mezarlık krokisi

III – Oğul Paşa Türbesi

Şekil 1:

Oğul Paşa Türbesi’nin Balıkesir’de ki konumuna ait yerleşim planı krokisi (Uçar, 2012)

2.2. Oğul Paşa Türbesi Tarihçesi

Türbe yapısının içinde 2’si çocuk mezarı olmak üzere toplam 7 adet mezar bulunmaktadır. Türbede bulunan mezarlardan biri Oğul Paşa’ya ait olup türbe yörede bu isimle anılmaktadır. Oğul Paşa’nın Karesi Beyi hanedanının mensuplarından olduğu söylenmekte ise de Karesi Beyi’nin çocukları ve torunları arasında ismi geçmemektedir. Daha sonraki batından torunlarından biri olduğu düşünülmektedir. Oğul Paşa’nın Karesi Beyi’nin torunu olduğu kesinlik kazanmamıştır. Türbede bulunan diğer mezarların Oğul Paşa’nın ailesine mensup şahıslara ait olduğu söylenmektedir. Türbede yapılan incelemede bir kitabeye rastlanılmamıştır. Yapının bir Bizans Dönemi yerleşmesi üzerinde konumlandırıldığı yapının çevresinde yer alan farklı dönem mezarlarının varlığından anlaşılmaktadır. Bu nedenle yapının giriş cephesinde kapının sol yan sövesine bitişik olarak bulunan ve çevresi bir şerit silme ile sınırlanan düzgün kesme blok taş üzerindeki şekiller araştırılmaya değer olup bu taşın orijinalinde başka bir yapıya ait olup türbenin duvarına getirilip yerleştirildiği mi ya da bu yapının duvarının orijinal bir taşı mı olduğu incelenerek kesinliğe kavuşturulmalıdır. Bu yapıya ait özgün bir taş olduğu kesinleşirse taşın yüzeyinde yer alan şekillerin dönemi tespit edilerek türbenin inşa tarihi de kesinlik kazanabilir. Bu bağlamda yapının beden duvarlarının sonradan sıvanan iç ve dış yüzeylerinde sıva raspaşı yapılması için ilgili Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan izin istenmiştir.

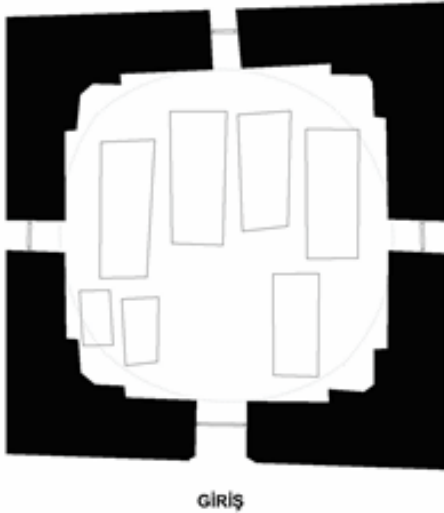
3. OĞUL PAŞA TÜRBESİ MİMARİ ÖZELLİKLERİ

3.1. Plan Şeması

Kagir bir yapı olan türbe kare plan şemasına sahiptir. 80 cm kalınlıkta oluşturulan beden duvarları kaba yonu taşlardan örülmüştür. Yapının kenarları (7.19/ 7.11) m ölçülerindedir. Beden duvarlarının dört köşesinde L şeklinde birer ayak yer alır. Ayakların beden duvarlarından 16 cm dışarıya çıkıntı yapılarak oluşturulduğu görülmektedir. L formlu ayağın her bir kenarının uzunluğu 60 cm'dir. Aynı beden duvarının iki köşesinde konumlanan ayaklar türbenin özgün zemininden 1 m yükseldikten sonra üzerlerine oturan yarım daire formlu bir kemerle birbirlerine bağlanmışlardır. Bu düzenlemenin yapıyı sınırlayan dört beden duvarında aynen tekrarlandığı görülmektedir. Oldukça sade ve kübik formlu olan alt yapıdan köşe üçgeniyle geçilen dairesel kasnak üzerine armut formlu bir kubbe oturtulduğu gözlenmektedir.

İç mekânda belli olmayan dairesel kasnak dışta oldukça yüksek tutulmuştur. İç mekân giriş cephesi hariç diğer 3 kenarının orta aksında konumlanan dikdörtgen formlu birer küçük pencere ile aydınlanmaktadır. Giriş cephesine yerleştirilen düz atkılı alçak bir kapıdan kubbenin iç mekânına geçilir. İç mekâna iki sıra halinde yerleştirilen mezarlardan 3 tanesinin yetişkin insana ait olduğu mezarların boyutlarından anlaşılmaktadır. Bu üç mezar girişin karşısındaki duvarın önünde konumlandırılmıştır. Bu mezarlardan ortadakinin başucu duvara daha yaklaştırılmış iki yandaki ise ortadakinden daha geride tutulmuştur. Giriş cephesi duvarının önünde konumlanan 4 adet mezardan kapının solunda konumlanan 2'si çocuk mezarıdır. Sağ yanda konumlanan diğer iki mezar ise yetişkin mezarıdır. Türbenin iç mekânında bulunan bu mezarların Oğul Paşanın aile mensuplarına ait oldukları köy sakinleri tarafından açıklanmaktadır.

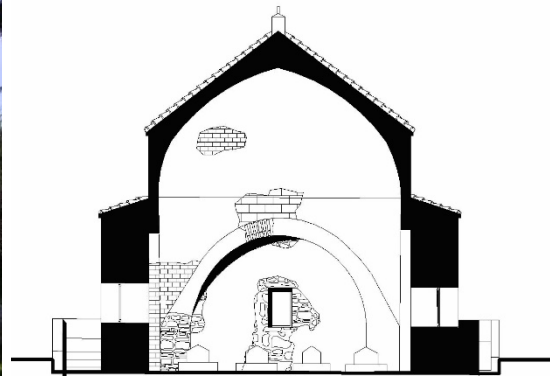
İç mekânda gerek beden duvarlarının yüzeyi gerek kubbenin yüzeyi süsten uzak oldukça sadedir. Taştan birer kaide üzerinde yer alan sandukaların ve taş kaidenin yüzeyi günümüzde beton sıva ile kaplı olduğundan mezarlar hakkında yüzeylerindeki sıvalar raspalandıktan sonra bilgi verilecektir. Türbenin taban döşemesi sonradan geçirdiği onarım sırasında beton şap ile kaplanmıştır. İlgili Koruma Bölge Kurulu'ndan alınan sıva raspası izini doğrultusunda yapının çeşitli yerlerinde sondajlar yapılmıştır. Araştırma içerikli bu sondajlar sonunda yapının zemininin sıkıştırılmış toprak olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2:
Oğul Paşa Türbesi Plan Şeması çizimi ve iç mekân görseli (Uçar, 2012)

3.2. Oğul Paşa Türbesi Yapım Sistemi

Dörtgen plan şeması ile kurgulanan yapının dört köşesinde L biçimli birer ayak bulunur. Ancak L'nin kolları birbirine eşittir. Yapının dört köşesinde de ayaklar yapının taban döşemesinden itibaren bir metre yükseklikte örüldükten sonra kare alt yapıdan kubbeye geçişi sağlayan üçgen oluşturulmaya başlanmıştır. Temelleri taş duvar örgüsünden oluşan türbenin dört köşesinde yer alan ayaklar taban döşemesinden itibaren 50 cm yüksekliğe kadar yine horasan harçlı kaba yonu taşlardan örülmüştür. Ancak 50 cm. yükseklikten itibaren üçgenin başlangıcına kadar ayaklarda kaba yonu taş ile beraber yer yer harman tuğlanın da kullanıldığı gözlenir. Yapının iç mekânında dört köşesinde de üçgenin başlangıcından itibaren tamamen harman tuğla ile örülen ayaklar üstte birbirlerine yine harman tuğla örgüden oluşan birer yarım daire biçimli kemerle bağlanmışlardır. İç mekânda yaklaşık 30cm veya 50 cm yükseklikte olan kubbe kasağı dışarıda oldukça yüksektir. Sıva raspaşı yapılarak taşıyıcı sistem açığa çıkarılmıştır. Yapının kubbesinin kübik alt yapının dört köşesinde bulunan L biçimli ayaklar ve bu ayakları birbirine bağlayan tuğla kemerlerin üzerine oturan kubbe kasağının üzerine oturduğu görülmektedir. Harman tuğla örgüden oluşan kubbe yarım daire biçiminden biraz daha derinleşerek sonlandırılmıştır. Kubbe dışarıdan kiremit kaplanmıştır. Kubbeyi kaplayan iki farklı kiremitten biri günümüzde kullanılan alaturka kiremittir. Türbenin 1970’li yıllarda geçirdiği onarım sırasında çatı örtüsünün hasarlı kiremitlerinin alınarak yerine alaturka kiremit konulduğu yerli sakinler tarafından belirtilmektedir. Çatı örtüsünde bulunan diğer kiremit çeşidi türbenin inşa edildiği döneme ait özgün kiremitlerdir. Bu kiremitlerin de birbirini tamamlayacak şekilde iki farklı parça halinde tasarlandığı gözlenmektedir. Bu parçalardan bir çeşidi kubbenin yüzeyini kaplayacak biçimde levhalar halindedir. Levha kiremitlerin kubbenin tepe noktasından kubbenin eteğine doğru devam eden düzgün bir sıra halinde yerleştirildiği görülmektedir. Yan yana gelen iki levha kiremit sırasının birbirleriyle birleşen iki kenarının üzerine V kesitli kiremit örtülerek yağmur ve kar suyunun levha kiremitlerin birleşim yerinden iç mekâna su sızması önlenmeye çalışılmıştır. Türbenin kübik alt bölümünün saçaklarından silindirik gövdeye kadar devam eden mesafe de silindirik gövdeden saçağa doğru eğim verilerek bu alanın üzeri de alaturka kiremitle kaplanmıştır. Bu alanda özgün kiremit kaplamaya rastlanmamıştır. Bu alanın da türbenin 1970’li yıllarda geçirdiği onarım sırasında kiremitlerin yenilendiği tahmin edilmektedir. Türbenin beden duvarlarının gelişigüzel taşlar ile örülmüş olması türbenin beden duvarlarının yüzeyinin gerek iç mekânda ve gerek dış cephelerde sıvalı olduğuna işaret etmektedir. Ancak duvarların bazı bölümlerinde yapılan sıva raspaşı sırasında özgün sıva kalıntısına rastlanmamıştır.

Şekil 3:
Oğul Paşa Türbesi Görseli ve Kesiti (Uçar, 2012)

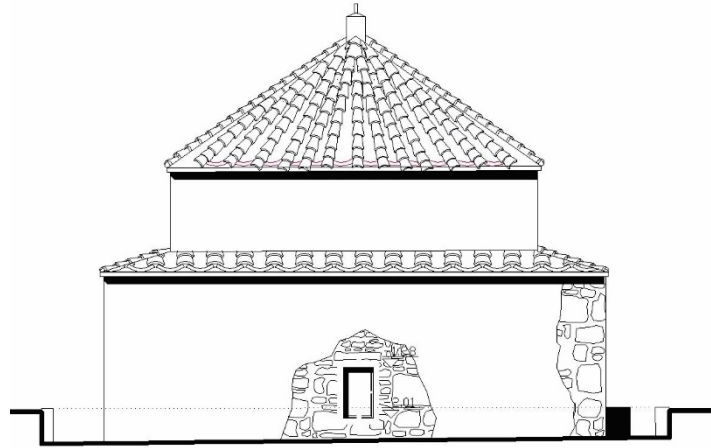

3.3. Oğul Paşa Türbesi Cepheleri

Yapı dışarıdan bakıldığında oldukça sade kübik bir gövde ile gövdenin üzerinde yer alan silindirik biçiminde yüksek bir kasnak ve bu kasnağın üzerine oturan kiremit kaplı bir külahtan ibaret olduğu görülür. Süsten uzak oldukça sade bir kütledir.

Gerek dışarıdan bakıldığında gerek iç mekân incelendiğinde oldukça ağır ve masif bir etki bıraktığı gözlenmektedir. Ancak yapı 1970'li yıllarda geçirdiği bir onarım sırasında beden duvarlarının iç mekân yüzeyleri ve dışarıda cephe yüzeyleri beton sıva ile sıvanmıştır. Bu sıvanın kalınlığının giriş kapısı boşluğunda yapılan ölçümde iç mekânda ve dışta 5 cm kalınlıkta olduğu tespit edilmiştir. Kübik gövde ile bu gövde üzerinde konumlanan silindirik biçimli kubbe kasnağı ve kubbe kasnağının yüzeyinden dışarı çıkıntı yapan yaklaşık 7 cm genişlikteki yalın bir silme, kubbe kasnağının çevresini ve saçaklarda da beden duvarlarının çevresini dolaşarak masif alt yapı ile kubbe kasnağına bir hareket kazandırmıştır.

Yapının giriş cephesi hariç diğer üç cephesinin orta aksına yerleştirilen düz atkılı ve dikdörtgen formlu birer küçük pencere ile giriş cephesinin orta aksında konumlandırılan alçak bir giriş kapısı, yapının ağır ve masif bir etki bırakan her cephesine gerek kubbe kasnağını gerek kübik alt yapıyı sonlandıran yalın birer silme ile beraber yapıya bir hareket kazandırmıştır. Özellikle giriş cephesi düz atkılı ve alçak giriş kapısıyla dikkat çekmektedir. Kapının düşey iki kenarı ile üstünü çevreleyen düz şerit silmeler barındıran mermer söve yapının ön cephesinin masif etkisini hafifleten ve cepheyi süsleyen en belirgin öğedir. Yapının özgün cepheleri ile kubbe yüzeyi gerek malzeme gerek yapım tekniği yönünden incelenbilmesi gerekçesiyle ilgili Koruma Bölge Kurulu'ndan sıva raspası yapabilme izini alınmıştır. Türbenin farklı yerlerinde yapılan sıva raspası sonunda yapının beden duvarlarının sadece köşe bağlantılarında büyük boyutlu düzgün kesme taşların kullanıldığı duvarların köşeler haricinde geriye kalan bölümlerin kaba yonu taşlar ile örüldüğü bağlayıcı harç olarak da horasan harcının kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapının ön cephesinde giriş kapısının solunda ve kapının düşey sövesine bitişik olarak bulunan ve ön yüzü çeşitli şekiller ile süslenmiş olan düzgün kesme blok taşın aynı boyutlardaki eşinin simetrik bir düzenleme ile kapının sağında ve yine kapının sövesine bitişik olarak yer aldığı görülür. Ancak sıva raspasıyla açığa çıkan bu blok taşın ön yüzünde yer alan şekillerin konturları bozulmuş ve silinmiş durumdadır. Yapının özgün pencere doğramaları ile giriş kapısı günümüze kadar gelememiştir.

Şekil 4:
Oğul Paşa Türbesi Cephelerine ait çizimler (Uçar, 2012)

Giriş kapısının sol yanında yer alan mermer levha

giriş kapısı

Şekil 5:

Oğul Paşa Türbesi giriş cephesi ayrıntılarına ait görseller (Uçar, 2012)

4. SONUÇ

İncelenen Türbe yapısı, inşa edildiği yüzyılda kendinden sonra Anadolu’da oluşacak Osmanlı Türbe Mimarisi’nin haberci olmuştur. İslam Kültürünün Anadolu Beylikler Dönemi Kültürü ile sentezini yansıtan bu yapının mimari tasviri dönemsel özellikleri literatüre kazandırılmıştır.

İnşa edildiği dönem mimari kurgusunu büyük ölçüde koruyan türbe, zaman içinde onarım geçirmiş, iç ve dış duvarlarında sıva alan binanın, pencere ve kapı doğramaları değiştirilmiştir. Sanduka ve iç mekân döşemeleri sıva ile kaplanan yapı müdahaleye maruz kalmıştır.

Çalışmada yapılan gerekli analizlerden sonra ulaşılan restitüsyon incelemesi ile yapının ilk inşa edildiği dönemsel özelliklerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda elde edilen verilerden yapım tekniği hakkında sentez elde edilmiştir. Öyle ki dörtgen kübik kütlede yer alan kubbe kasnağının yükseltisi Selçuklu Mimarisi’nin üzeri külahla örtülü silindirik gövdeli türbelerini anımsatmaktadır. İç mekânda kubbeli, dış mekânda ise külahla örtülü binanın, iç ve dış mekânında süslemeye yer verilmemiş, sadelik ön planda tutulmuştur. Böylelikle mimari kurguda yapı bileşenlerinin mimariyi tanımlaması gerçekleşmiştir. Monumental etkili yapı bütünselliği ön plana almıştır. Gösterişten uzak, yalın bir mimari dil bu dönem türbe yapısında ön plana çıkmıştır.

Anadolu’daki bu mezar yapılarının, kökenini Orta Asya mezar yapılarına dayanır. Anadolu coğrafyasının tarihi, dini ve fiziki şartları doğrultusunda oluşan bu yapıların orijini Orta Asya’nın mezar yapıları olduğunu, araştırmacılar belirtmektedir. Bu yapının mimarisinin kendinden önceki dönem türbe mimarisinin özelliklerini farklılaştırdığı görülür. Öyle ki Selçuklu Mimarisi’nde görülen toprak altı mezar odası bu yapıda kullanılmamış, defin işlemi direk toprağa yapılmıştır. İslamiyet ile birlikte Orta Asya’dan gelen mumyalama geleneği artık terk edilmiştir. İnanç sistemindeki değişimin mimarideki yansıması olan bu gelişim, mimaride dönemsel özellik olarak karşımıza çıkar. Ayrıca yapıda yapılan raspada diğer dönemlere ait mimari eserlere ait olması muhtemel yapı elemanları ile de karşılaşmıştır. İvedilikle incelenmesi gerekli yapı elemanları tarihin akışına ışık tutabilecek niteliktedir.

KAYNAKLAR

1. Arseven, C.E. (1928). Türk Sanatı Tarihi 1, İstanbul.
2. Creswell, K.A.C. (1958). A short Account of Early Muslim Arhitecture, Harmoundsworth.

3. Diyarbakirli, N. (1972).Hun Sanatı, İstanbul.
4. Kafesoğlu, İ. (1972). Türk Milli Kültürü, Ankara.
5. Karamağaralı, B. (1972). Ahlat Mezar Taşları, Ankara.
6. Kuban,D. (1965). Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları, İstanbul.
7. Önkal,H. (1992). Osmanlı Hanedan Türbeleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
8. Önkal, H. (1996).Anadolu Selçuklu Türbeleri, Türk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
9. Papadopoul,O. (1976). L'İslam et L'art musuluman, Paris.

Alınma Tarihi	(Received) : 09.11.2012
Düzeltilme Tarihi	(Revised) : 10.03.2015
Kabul Tarihi	(Accepted) : 20.03.2015